

1. Ковалев В.В. Финансовый анализ: Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 432 с.
2. Павловська О.В., Притуляк Н.М., Певмержицька Н.Ю. Фінансовий аналіз: Навч. – метод. посібник для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2002. – 388 с.
3. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: 4-е изд., перераб. и доп. – Минск.: ООО «Новое знание», 2000. – 688 с.
4. Шеремет А.Д., Сайфулин Р.С. Методика финансового анализа предприятия. – М.: Инфра-М, 1996 – 176 с.

Зінченко О. А.

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ВІДТВОРЕННЯМ ОСНОВНИХ ВИРОБНИЧИХ ФОНДІВ ПІДПРИЄМСТВА

Серед проблем, від розв'язання яких залежать тенденції динаміки економічного розвитку країни у перехідний період, одне з ключових місць посідають проблеми, пов'язані з підвищенням ефективності інвестиційної діяльності.

Різні дослідження свідчать, що саме активізація інвестиційної діяльності є першопричиною економічного зростання. Це підтверджують багато економічних теорій, розбіжності полягають тільки у тому, які за формою власності інвестиції мають відігравати основну роль у виведенні економіки з кризи.

Так, прихильники класичної економічної теорії говорять, що пріоритетними повинні бути приватні інвестиції із ринковим механізмом розподілу. У свою чергу, прибічники кейнсіанської економічної школи головну роль відводять державним інвестиціям із адміністративно-ринковим механізмом розподілу. Однак усі вони розглядають інвестиції як фундамент економічного зростання.

Вибір інвестиційної діяльності як основного фактору економічного зростання ставить проблему підвищення ефективності використання обмежених інвестиційних ресурсів із метою забезпечення стрімкішого й стійкішого економічного зростання. Для розв'язання цього завдання розглянемо інвестиції в розрізі сучасної системи фінансового управління економічними процесами на підприємствах [1, с.7].

З точки зору сучасних досліджень фінансового менеджменту розмежовують фінансовий механізм за ознакою рівня фінансового управління на директивний і регулювальний.

Так, інформативніший із точки зору сутності функцій і впливу директиви фінансовий механізм (тобто фінансовий механізм, обов'язковим учасником якого є держава) доцільно було б розмежувати залежно від того, на які сфери впливає держава в процесі управління, - на державні фінанси чи на фінанси підприємств, на загальний макроекономічний фінансовий механізм і фінансовий механізм державного регулювання. До складу останнього повинні входити форми й методи, спрямовані на підвищення ефективності взаємозв'язків між державою і виробничою сферою як визначальною ланкою фінансової системи. Незаперечність взаємозв'язку й взаємозалежності між фінансами підприємств і фінансовою системою держави, а також необхідність налагодження ефективніших фінансових відносин між цими двома основними ланками фінансової системи і зумовили, актуальність цього підходу до розстановки акцентів у структурі директивного фінансового механізму. І як самостійну ланку слід, безумовно, виділити фінансовий механізм підприємства. У директивному фінансовому механізмі відрізняють дві окремі ланки:

- загальний макроекономічний фінансовий механізм, складові якого: планування, контроль і регулювання загальнодержавних фінансів, правове й нормативне забезпечення управління державними фінансами, організаційна структура фінансового управління держави;

- фінансовий механізм державного регулювання, складовими якого є нормативне й правове забезпечення фінансової діяльності суб'єктів господарювання, сукупність форм і методів стимулювання й обмеження фінансово-господарської діяльності у державі, фінансове регулювання діяльності підприємств державного сектору економіки.

Безпосередній вплив на фінансову діяльність підприємства здійснюється через фінансовий механізм державного регулювання (ставки податків, різноманітні стимули і санкції), але, у свою чергу, ефективна організація та функціонування фінансів підприємства впливають на рівень державних фінансів (наповнюваність державного й місцевих бюджетів, позабюджетних фондів) і на економічне зростання взагалі.

Оскільки суспільний продукт є результатом економічної діяльності підприємства, детальнішої уваги потребує саме фінансовий механізм підприємства. З урахуванням вищевикладеного доцільно розглядати його як внутрішньогосподарський, а фінансовий механізм державного регулювання — як зовнішній щодо фінансового механізму підприємства. До зовнішнього належать усі регулювальні важелі держави, за допомогою яких вона створює відповідне економічне, правове й нормативне середовище, в якому працюють підприємства.

Так, до правового і нормативного забезпечення належать відповідні закони, постанови, нормативна документація, які регламентують діяльність підприємства.

До фінансового регулювання входить система інструментів, за допомогою яких держава впливає на фінансову діяльність підприємства. З одного боку, це ставки податків і зборів та механізм їх стягнення, а з другого — інструменти державної фінансової підтримки у вигляді бюджетних позик або дотацій. Ця частина фінансового механізму не залежить від внутрішніх зусиль підприємства і має бути прийнятою підприємством як умова зовнішнього середовища, до якої воно має пристосуватися у процесі своєї господарської діяльності.

Інша річ — внутрішній фінансовий механізм підприємства, ефективність котрого визначається формами, методами та інструментами, які використовує підприємство у своїй діяльності. Тому ця складова фінансового механізму потребує пильної уваги до організації його функціонування.

З огляду на аналіз підходів до визначення фінансового механізму і на наведену структуру фінансового механізму визначено, що фінансовий механізм підприємства — це сукупність форм і методів зовнішнього й внутрішнього впливу на фінансово-господарську діяльність підприємства, призначених для підвищення ефективності фінансових результатів виробництва.

У дослідженнях Сокирської Н.Г. у складі внутрішнього фінансового механізму виділені окремі елементи зі своїми методами та інструментами впливу на певні аспекти фінансово-господарської діяльності підприємства: механізм фінансового забезпечення, формування структури капіталу, планування і бюджетування, балансування грошових потоків [2, с.89].

Із точки зору створення умов для безперебійного процесу відтворення визначальним елементом фінансового механізму підприємства є його фінансове забезпечення. "Фінансове забезпечення відтворювального процесу — це покриття відтворювальних витрат за рахунок фінансових ресурсів, що акумулюються суб'єктами господарювання і державою" [3, с.37]. Формами фінансового забезпечення є самофінансування, кредитування й державне фінансування [3, с.42], а інструментами механізму фінансового забезпечення — склад і структура його джерел. Вони визначають не тільки політику фінансування господарської діяльності підприємства, а й впливають на фінансові результати його діяльності.

Можливість залучати фінансові ресурси з різних джерел, у тому числі на фінансовому ринку, дає змогу підприємству відносно вільно маневрувати структурою цих ресурсів, вибираючи оптимальні їхні комбінації. Однак є певні чинники, що впливають на обсяг і структуру фінансових ресурсів підприємства. До них належать: форма власності й організаційно-правові форми підприємства (так, наприклад, державні підприємства багато в чому залежать від складу і обсягу державних фінансових ресурсів як додаткового джерела формування капіталу), галузева приналежність підприємства, мета і завдання фінансово-господарської діяльності на певному проміжку часу, внутрішня фінансова політика підприємства [4, с.151].

Прикладом дії сучасної системи фінансового управління інвестуванням підприємств є економічний експеримент, затверджений державною програмою 1999 р. для підприємств гірничо-металургійного комплексу України на 2000-2001 рр. З метою виводу підприємств цієї базової, стратегічної галузі з кризи, стимулювання інвестиційного процесу, державою було створено пільгові фінансові умови їх функціонування: "заморожені" відрахування за кредиторською заборгованістю, введено мораторій на судові стягнення боргів майновим покриттям та грошовими позовами, відмінено ввізне мито на устаткування, що імпортується, запасні частини та матеріали, надані пільги з оподаткування та обов'язкових платежів.

Однією з найпотужніших складових гірничо - металургійного комплексу України є державна акціонерна компанія (ДАК) "Укррудпром", що поєднує десять потужних виробничих корпорацій: ВАТ "Кривбасзалізрудком", ВАТ "Суха Балка" (підприємства з підземним видобутком залізної руди); ВАТ "Південний ГЗК", ВАТ "Центральний ГЗК", ВАТ "Північний ГЗК", ВАТ "Інгулецький ГЗК" (підприємства з відкритим видобутком залізної руди), ВАТ "ПВП "Кривбасвибухпром" (промислові вибухові роботи), ВАТ "Докучаєвський ФДК", ВАТ "Новотроїцьке РУ", ВАТ "Балаклавське РУ" (видобуток флюсових матеріалів). Продукція підприємств ДАК "Укррудпром" - залізна руда, концентрат, агломерат, обкотиші, флюсові матеріали - постачаються металургійним комбінатам України (70%), та на експорт (30%). Характерними рисами гірничих підприємств є велика фондоемкість, енерго- та матеріалоемність виробництва, важкі умови здійснення технологічних процесів, наявність складних екологічних проблем (забруднення оточуючого середовища) та необхідність значних витрат на охорону праці.

Показники діяльності підприємств ДАК "Укррудпром" в умовах експерименту наведено у табл. 1.

Таблиця 1. Характеристика стану та використання основних виробничих фондів підприємств ДАК "Укррудпром"

№п/п	Показники	1999р	2000р	2001р	2002р
1.	Первісна вартість, млн. грн	8537,2	8910,5	11405,3	11614,2
2.	Залишкова вартість, млн. грн	4371,0	4178,0	4238,4	3999,3
3.	Процент зносу, %	51,2	53,1	63,3	65,5
4.	Освоєння виробничих потужностей, %	39,9	50,7	57,1	64,0
5.	Ремонт технологічного устаткування, млн. грн	212,6	185,3	210,4	196,6
5.1.	Ремонт власними силами	162,0	144,4	167,3	158,2
5.2.	Ремонт підрядними організаціями	50,6	40,9	43,1	38,4
6.	Введення в експлуатацію основних фондів, млн.грн	302,5	397,4	361,2	263,8
7.	Інвестиції в основний капітал, млн.грн.	284,3	365,1	338,9	317,8
8.	Будівельно-монтажні роботи, млн. грн.	129,5	138,8	150,5	147,9
9.	Імпортні поставки, млн.грн	67,3	130,3	145,7	74,7
9.1.	В т.ч. устаткування	2,5	9,6	14,9	4,6
9.2.	В т.ч. запчастини	2,4	6,7	2,3	5,1
9.3.	В т.ч. матеріали	7,8	8,3	10,3	4,4
10.	Товарна продукція, млн.грн	3500,4	3710,4	3798,3	3783,4
11.	Собівартість товарної продукції	3136,4	3430,6	3206,7	3324,2
12.	Прибуток, млн.грн	364	367,76	503,7	459,2
13.	Рентабельність товарної продукції	11,6	10,7	15,7	13,8
14.	Обсяг виробництва продукції, млн.т	36,2	38,4	38,7	41,1

Дані таблиці 1 акцентують увагу на показниках стану, руху та використання основних виробничих фондів підприємств [5, с.1-10].

За період експерименту обсяг щорічних імпортних поставок устаткування та запчастин зріс у два рази, на 30% знизилась втрата обсягів виробництва продукції за причин технологічних ремонтів та організаційно - технічних негараздів, на 5% знизилась енергоемність одиниці продукції, на 100% виконані зобов'язання перед держбюджетом та пенсійним фондом.

Таким чином, підтримка державного фінансового регулювання та цільове використання підприємствами, забезпеченими цими заходами, коштів призвели до суттєвих зрушень у відтворенні основних виробничих фондів, значного поліпшення фінансового становища підприємств галузі. Але за цей скорочений термін усіх накопичених проблем вирішити не вдалося. Важкою та актуальною проблемою фінансового управління підприємств залишається значне перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською (наприклад, станом на 01.01.2003р. дебіторська заборгованість складає 815 млн. грн.), зростання цін та тарифів на матеріальні та енергетичні ресурси, відсутність чіткої та зваженої амортизаційної політики держави, досить важкий тягар податків. Незадовільною залишається структура витрат на виробництво та збут товарної продукції гірничих підприємств.

Особливу стурбованість викликає стабільно високі витрати на ремонт технологічного обладнання (200 млн. грн. щорічно), ці витрати на різних підприємствах дорівнюють сумі амортизації обладнання, а на деяких перевищують їх удвічі. Таким чином, підприємства не вичерпали внутрішніх резервів скорочення витрат усіх видів як джерела підвищення прибутковості та збільшення відрахувань на відновлення виробничих фондів.

Література:

1. Блак І.А. Основи фінансового менеджмента. Т.1-к.: Ника-Центр-1999.
2. Сокиринська І.Г.// Діагностика фінансового забезпечення діяльності підприємства. Фінанси України. – 2003.- №1 , с.88.
3. Фінансы / В.М. Родионова, Ю.Я. Вавилов, Л.И. Гончаренко и др.; под ред В.М. Родионовой.-М: Фінансы и статистика.- 1995.- с. 37.
4. Відтворення основних і оборотних фондів.- К.: ІЕ НАНУ.-2001- с. 151.
5. Щорічні звіти підприємств ДАК “Укррудпром”- 1999, 2000, 2001, 2002рр.

Борисенко Б., Рябенко Л., Зінченко І.

ВАЛЮТНО-ФІНАНСОВОЙ МЕХАНІЗМ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Інструменти валютно-фінансового механізму, що регулюють експортно-імпорتنу діяльність суб'єктів підприємництва України, по-різному впливають на ефективність діяльності експортерів та імпортерів. Економічна суперечність їх інтересів проявляється в різній спрямованості урахування впливу одних і тих же ризиків (валютного, відсоткового і т.д.) на результати діяльності. Якщо, наприклад, експортеру вигідна девальвація гривні, то для імпортера це означає згорання масштабів діяльності. Таким чином, ув'язка цих протиріч і їх використання з користю для всіх учасників зовнішньоекономічної діяльності за допомогою відомих форм регулювання, що вимагають нового змісту в сучасних економічних умовах, є достатньо актуальною проблемою для України.

Сучасні механізми, спрямовані на досягнення індикативних макроекономічних показників, повинні забезпечити стабільну основу для досить стійкого економічного росту. Загалом економіка України по своїх масштабах може бути визначена як "дуже мала та відкрита"[1,с.3], саме тому від стабільності зовнішньоекономічної активності українських підприємств у значній мірі залежить розвиток національної економіки. У цьому зв'язку все більшого значення набуває ефективне функціонування валютно-фінансового механізму зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств. Недооцінка впливу названого механізму здатна привести, за інших рівних умов, до згорання експортного потенціалу.

Уявляється важливим дати визначення і розкрити зміст валютно-фінансового механізму зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Під валютним регулюванням ми розуміємо діяльність держави та уповноважених нею органів по регламентації міжнародних розрахунків і порядку здійснення операцій з валютними цінностями [2]. Валютно-фінансовий механізм зовнішньоекономічної діяльності являє собою систему взаємозалежних елементів, що визначають економічні відносини, які виникають у процесі експортно-імпоротної діяльності між суб'єктами господарювання. До структури валютно-фінансового механізму входять наступні елементи: державна грошово-кредитна політика і зокрема валютне регулювання, податкова і митно-тарифна політика; державне нормативно-правове регулювання зовнішньоекономічних операцій; ринковий механізм регулювання зовнішньоекономічної діяльності в сфері фінансового ринку; внутрішній фінансовий механізм регулювання окремих аспектів експортно-імпоротної активності підприємства; система конкретних методів і прийомів керування зовнішньоекономічною діяльністю суб'єкта господарювання. Цей механізм повинен сприяти не тільки зміцненню національної грошової одиниці в рамках грошово-кредитної політики Національного банку, але й створювати надійну схему валютно-фінансового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності для всіх її учасників, з урахуванням розширення масштабів міжнародної економічної інтеграції України на основі випереджального росту експортного потенціалу.

Що до державної грошово-кредитної політики, то великого значення набуло регулювання валютних курсів, особливо після введення європейської валюти. Хоча “грошового верстата” у природі не існує, принаймні на тривалий період, необхідно дати можливість здійснитися паритету купівельної спроможності - найважливішому елементу ринкового механізму саморегулювання.